

Lajos is. Briliáns jelenetei vannak még a szolgálknak, Gombos Juditnak és Turza Irénnek.

Szemmel látható, hogy minden színész élvezzi szerepét, jól érzi magát a darabban, s játékaival hozzásegít a produkció élményt nyújtó sikeréhez.

BORDÁS Győző

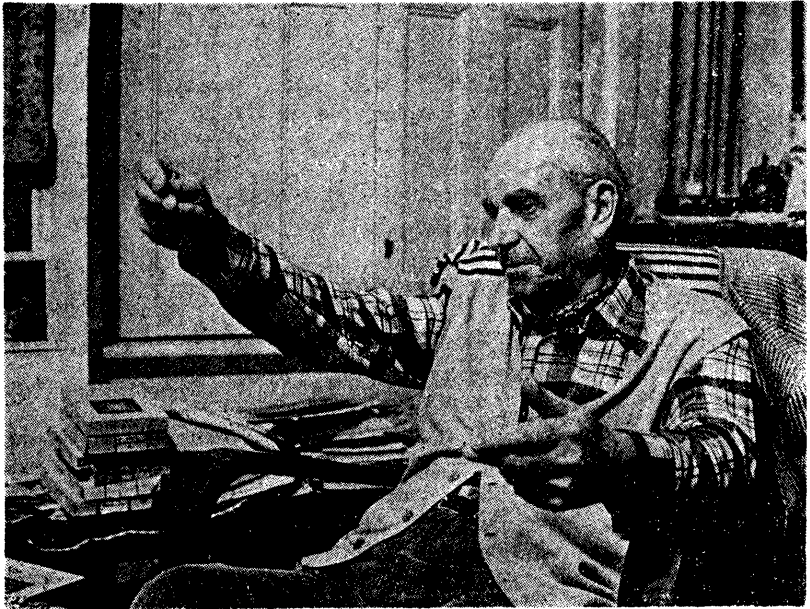
K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

MILAN KONJOVIĆ „ISMERETLEN” RAJZAI

A nyáron rendhagyó kiállítást láthattunk a zombori Milan Konjović Galériában. Nemrégiben ugyanis előkerültek a ma kilencvenedik élet-évét taposó mester fiatalkori jegyzetfüzetei, s bennük több mint fél-száz, talán számára is „ismeretlen” rajzzal. Az 1917—18-ban készült vázlatfüzetekről van szó, és arról a két évről, amikor Konjović az érettségi után beiratkozik a katonai iskolába. Pontosabban ezek azok az évek, amikor a fiatal Konjović még östehetségként rajzolgat, mert majd csak később kerül a prágai akadémiára. S hogy ide úgyszólván már kész festőként kerül, erről győz meg bennünket ez a nyár elején nyílt, nem mindennapi tárlat.

1917. április 19-ei dátumot visel a legrégebbi kiállított rajza, a későbbi festőnek az az önarcképe, amely mellé egy hatalmas öklöt is rajzol. Bár háborús években készült a vázlat, aligha hihető, hogy militarista vagy akár antimilitarista jelkép ez az öklöl, annál kevésbé, mert Konjovićnak nem volt ihlető témája a háború. Sőt csak helyel-közzel találunk a sok tájkép, utcarészlet, férfi- és még inkább női portrék mellett k. u. k.-tiszteteket vagy harctérre emlékeztető jeleneteket. Pedig tiszti iskolába járt, s az említett portrék is nyilván egy-egy rendkívüli szabadság könnyebb kicsikarása érdekében is születtek.

Konjović nemegyszer nyilatkozta már, hogy kora ifjúságától festő szeretett volna lenni: 1914-ben nyílt első önálló tárlata a gimnáziumban, bemutatva mintegy negyven rajzát. Hogy a pályára való fölkészülést komolyan vette, annak e kiállítás méltó bizonyítéka. S még nagyobb izgalommal figyeljük a már megsárgult lapokat, ha tudjuk, hogy Konjović sohasem tartotta magát jó rajzolónak. „Társaim játszi könnyedséggel rajzolnak jobból, én meg csak azt tudom lerajzolni, amit látok” — mondogatta, s ez ki is alakította benne a rajz iránti komplexusát. Noha a művész véleménye szerint ez a szorongás végigkísérte pályáján, a zombori kiállítás arról is meggyőz bennünket, hogy Konjo-

Milan Konjović

vić már ekkor, alig húszévesen, eléggé magabiztosan bánik a vonallal. Figyeljük csak meg, milyen bonyolult helyzetben rajzolja meg a mundaiban ágyra dőlt katonát, vagy még inkább a barátja és festőtársa, Ivan Radović portréját! Szinte művészi tökélyrel oldja meg ezen a vázlatán a fej tartását, hogy aztán, amikor a portréval elkészült, szinte mesterien vonja meg a kontúrokat, és zárja le végül a rajzot egy szabálytalan körvonallal.

A Bukovinában és az Isonzón készült rajzlapjai többnyire részletesen kidolgozott tájképek. Itt még a kelletnél több a vonal, és az apró részleteket is ráviszi a lapra. A hegyek ormait és a sűrű erdőket rajzolja. Ekkor készült tisztí portréit olajban is megfesti, de ezeknek az első olajképeknek a kiállításon természetesen csak az üveglapon maradt filmnegatívjaikat láthatjuk.

Hogy Konjović nem mindig birkózott meg egykönnyen az arcképpel, arra is találunk bizonyítékot. Nyilván nagyon megkínlódott Zora Gavanski asszony portréjának rajzolása közben, mert a modell megkövetelte, hogy a képen frissen készült frizurája és kifestett szemöldöke is érzékelhető legyen. E lapok alatti pontos dátumok tanúbizonysága szerint még ugyanezen a napon lerajzolta azt a nyugodt tekintetű, pipázó Đuro bácsit is, akinek arcképéből békés jellemére is ráismerünk.

Ugyancsak kitűnő rajz *A bal kézzel író ember* címet viselő, amelyen látni, hogy rajzolója át tudta helyezni a kéz súlypontját a bal kéz mozdulatába. Ilyen apró, árulkodó jelek teszik izgalmassá e kiállítást, mert bizonyítják, hogy nagyon is jó rajzolóként indult a fiatal Konjović. Rajztehetsége nélkül nyilván nem fejlődhetett volna azzá, ami lett.

1918 nyarán Konjović a Dolomitokban volt. Pinzolo városkában lakik, amelyet több rajzán is megörökít. Július 26-án egy leölt bakkecskét rajzol, méghozzá sok-sok műgonddal, de — hiába — a hiba mégis becsúszik: az állat lábainak vége, pontosabban a paták már nem fértek a rajzlapra. Ettől függetlenül kész alkotásnak véli a rajzoló, s oda is biggyeszti: „VII/26, Konyovits, Pinzolo”.

Itt készíti el a *Tűz Pinzolóban* című rajzát is: egy eseménydús jelenetet, amelyen sok füst árasztja el a képet. Valahogy éppen ebben a nyers rajzban véljük fölfedezni azt a nyugtalanságot, amely később oly jellemző lesz festőnkre. Vagy ezt már mi magyarázzuk csak bele? Nem is tudom eldönteni.

Számomra az egyvonalas rajzai, portréi a legizgalmasabbak. Már 1917-ben találunk egy ilyent. Alatta az aláírás: „Stöckler hadnagy a Sonnwendsteinon 917 V/20”. Aláírás nélkül. De nem is itt kell az aláírás, mert összetéveszthetetlenül konjovići. Ugyanebbe a típusba tartozik a *Matlárháza* címet viselő is. Egy vonal, s benne mindaz, ami e házat jellegzetessé teszi. A *Látogatóban Justinánál* címűn már játszadozik is a festő: idillikus a kép, érzések vannak benne, bizonyos szentimentalizmus is, amiről többek között az is tanúskodik, hogy aláírása csupán ennyi: „Milan”.

Nem ismertük ezeket a rajzokat. Most, hogy a nyilvánosság elé kerültek, úgy érezzük, általuk jobban megismerjük Konjovićot is. Pontosabban tudjuk fölmérni, honnan indult, miért szakított a Poussin, Engelt, Derain képviselte ideállal, s miért fedezte föl helyettük Renoirt, Gauguint, Van Gogh-ot, Matisse-t és másokat.

A zombori kiállítás azért izgalmas, mert bemutatja Konjovićnak az önmagával folytatott harcát is.

Bela DURANCI

EGY MEGKERÜLT NOTESZ LAPJAI

Rajzok az első világháborúból (1917—1918). Milan Konjović Képtár, Zombor

Amikor már a művészettörténet, s a művész tisztelői egyaránt azt hitték, hogy néhány nagy, hazai és külföldi retrospektív tárlat, egy tekintélyes nagyságú, állandó kiállítási anyag s néhány monográfia